

نەخشەى سىياسى ھىزە بەشدارەگانى ھەلبژاردن

05-09-2021

نووسەرەگان

ناوھندى لىكۆلېنەوھى رووداۋ

كورتە : بەگەرەنەوھى موقتەدا سەدر بۇناۋ كىپرکىي ھەلبژاردن، بەربەستى گەرەى بەردەم پروسەكە ھەلگىرا
و ئامادەكارىيەگانى كەوتنەوھ سەرپى، بەلام ئەمە بەماناى ئەوھ نىيە كە ھەلبژاردنەكە ئامانجى خۇى دەپىكىت.
لەكاتىكدا يەكەمجارە لە مېژووى كۆمارى 2003 دا،

بەگەرەنەو دەستەمۇقەتەدا سەدر بۇناو كۆپىرگىنى ھەلبۇزاردىن، بەرەستى گەرەي بەردەم پىرۇسەكە ھەلگىرا و ئامادەكارىيەكانى كەوتنەو ە سەرپىن، بەلام ئەمە بەماناى ئەو نىيە كە ھەلبۇزاردەكە ئامانجى خۇي دەپكىت. لەكاتىكدا يەكەمجارە لە مېزۇوى كۇمارى 2003 دا، بەر لەوادى ديارىكراوى خۇي بەپىوہەجىت. ئامانج لەم ھەلبۇزاردە 83 بازەنەيە، دەرچوون بوو لەتەنگەژە و قەيرانە قوولەكانى دەمى خۇپىشاندانى تشرىنى 2019، ئەوكاتەش سەدرىيەكان و خۇپىشاندەران لەيەك سەنگەردابوون و لە گۆرەپانەكانى مانگرتن و خۇپىشاندان دراوسى و تەواكەرى يەكتر بوون. بەلام پەرەسەندى رووداوەكان و دواختىنى ھەلبۇزاردەكە بۇ ماوہى دوو سال، بەشكى بەرچاوى ھىزە خۇپىشاندەرەكانى خستە سەر رىگاي دژايەتى سەدر و بايگۇتكردى يەكجاريانە ھەلبۇزاردەكە.

ئەوانەى لە پىرۇسەكە بىھىوان چ خۇپىشاندەران بن، يان ھەندى لە ھىزە كلاسكىيەكانى وەك حىزبى شىوعى و بەرەكەى ئەياد علاوى و موتلەگ، باس لەو دەكەن كە ھىزە دەسەلتادەرەكانى عىراق، سەرکەوتووبوون لە ساردكردنەوہى جۇش و خرۇشى خۇپىشاندەرانى 2019، بەكەك وەرگرتنىش لە بارودۇخى كۇرۇنا و درىژەكىشانى كىشمەكىش لەسەر ياساى ھەلبۇزاردىن، پىرۇسەكەيان دوو سال دواخت بۇ ئەوہى لەلايەك بتوانن جارىكىتر لەم وىستگەيەشدا خۇيان بەرھەم بەھىننەو و، لەلايەكىترىش كار لەسەر پەرتكردن و ھەلۋەشاندەنەوہى ھىزە مەدەنىيە نوپىە نارازىيەكان بەكەن. ئەگەرچى لەم ھەلبۇزاردەدا ھەندىك رىۋوشون لەسەر خواستى خۇپىشاندەران بوو، لەوانەش فرە بازەنەيى (83 بازەنە) و رىگەدان بە كاندىدى سەرەخۇ، بەلام لەدۇسىيە بەكارھىنانى چەك و پارە و ئاينزا و كارىگەرىيە دەسەلتا بۇ بردنەو، ھەر عەينى تاس و ھەمامى جارنە و ھىشتا ئەو ھىزانەى لە جومگەكان و لە قولايى دەولەتدان، دەتوانن دەنگى بازەنەكان و ئەنجامەكانى بەلاى خۇياندا لارەسەنگ بەكەن، ئەمەش باوہرىكى وەھى دىروستكردووہە كە ھەلبۇزاردىن پىشۋەختە لە جياتى وىستگەيەكى گۇرانكارى رىشەيى، ھۇكارىكى سەرلەنوئ دابەشكردنەوہى زۇرىنەى كورسىيەكانى پەرلەمان بىت بەسەر ئەو كۇمەلە ھىزەى كە ئىستا جلەوى ھوكمرانىيان بەدەستەوہىە.

ھىزە نوپىە بەشدارەكان

لە كۆپىرگىنى ھەلبۇزاردىن 10ى ئۆكتۇبەرى داھاتوودا، 60 حىزب يەكەمجارە بەشدارى بەكەن، بەلام لەوانەيان كە ديارن و دەرکەوتوون 8 يان ھەر ھى وەزىر و پالىوراوہەكانى سەرۇكاپەتى وەزىران كە سالانىكى زۇر لە دەسەلتادا بوون، 6 حىزبى دىكەش، لەوانەش سەر بە كەسايەتتەيەكانى دەستەى ھەشدى شەعبىن كە دامەزراوہەكى ئەمنى شىعى فەرمىيە، تەنھا ھەوت حىزبىش بە پوونى ھەلگىرى ناوى چاكسازى و گۇرانكارىين. لە ئاپۇراى خۇپىشاندەرانى تشرىنىش (2019) كە كاروانىكى درىژ قوربانى دا، تەنھا سى لىست و حىزبى نوپى تشرىنى بەشدارىيەكى كارايان كىردووہ (ھىزە نازل آخذ حقى، ھىزە امتداد، تجمە تشرىن الوطنى)، بەلام ئەوانىش ھەرىكە چەند ژمارەيەكى كەم پالىوراويان ھەبە بە تاك و كۇ چاوەروانى ئەوہيان نىيە ژمارەيەكى بەرچاوى كورسى، لە 329 كورسىيەكەى پەرلەمانى داھاتوو بەدەست بەھىنن.

كۆپىرگىنى ناوخۇپىيەكانى شىعە

لەباش ھەلۋەشانەوہى ھاوپەيمانىتتەيە گەرەكانى شىعە و لە سەردەمى دابەشبوونى ھەر سى پىكھاتە سەرەكەيەكەى عىراقدا (شىعە، سوننە، كورد)، سى رەوتى سەرەكى كۆپىرگىنى لەسەر نوپنەرايەتى زۇرىنەى عىراق دەكەن كە پىكھاتەى شىعەيە و 180 كورسى لەبازنە و ناوچەكانى ھەيە. ئەم ھىزانە برىتتىن لە راگرە سىياسىيەكانى ھەشدى شەعبى (ھاوپەيمانى فەتح و دەولەتى ياساى مالىكى) ئەگەرچى بەجيا بەشدارن بەلام، دواتر دەبنەوہ بە ھاوپەيمان. لەبەرەمبەر ئەمانىشدا رىكابەرى بەھىز، موقتەدا سەدر و كوتلەكەپەتى كە خەونى سەرۇكاپەتى وەزىران و دەستپىكردى قۇناخى سەدرى ھەيە لە ھوكمرانى عىراق و لەگەل گروپە چەكدارەكانى ناو فەتح و لەگەل نورى مالكىيىش لە رىكابەرى و كىشمەكىشى قوولدايە. لەنىوان ئەم دوو بەرەيەشدا ھىزە ميانپەرە و ناوہراستەكانى شىعە ھەن (ھەكىم و عەبادى) كە بەناچارى پىگەكەپان لە سەدرەوہ نىكرتەر. بەمدوايىانەش لەپەنا ئەماندا پىشھاتىكى نوئ سەرەھەلدا كە بەشدارىكردى ھىزە وەلاىيەكانى شۇنكەوتەى ئىرانە لە پىرۇسەى ھەلبۇزاردىن لە ژىر ناوى گىشتى و خوازوادا، لەم چوارچىوہەشدا بەگۆزىرەى لىستە پەسەندىكراوہەكانى كۇمىسيۇن كەتتەيەكانى حىزبۇللا لەپىگەى بزوتنەوہى "ھوقوق" بە 40 كاندىد بەشدارە، حىسنى موئنىس سەرۇكاپەتى ئەم لىستە دەكات، پىشترىش وەك و تەبىژى سەربازى حىزبۇللا كارى كىردووہ و لەژىر ناوى "أبو علي العسكرى"، زۇرتتىن تەشەرى زىرى لە مستەفا كازمى داوہ و ھەندىكجارىش سوكاپەتى و ھەرەشەى راستەوخۇى ئاراستەى سەرۇك وەزىران و راوژىكار و يارىدەدەرەكانى كىردووہ. حىزبۇللا كە بەدپرتىن گروپى چەكدارى سەر بە سپاى پاسداران لە عىراق دەدرىتە قەلەم، جەخت لەوہ دەكاتەوہ، ئەوانەى

بەشداری ھەلبژاردن دەكەن دەستیان لەكاركێشاوئەتووە لە ریزەكانی "بەلام جینگەى ریزن و پالپشتیکردنیان ئەرکە". جگە لە ئەم حیزبەش كەتیبەكانی ئیمام عەلى لەژێر ناوی "حركة العراق الوطنية" بە 24 پالیئوراو بەشدارە، ئەگەرچى دروشمەكانى ئەم حیزبەش "ئاشتی و دادپەوهى و پەرەپێدانە"، بەلام ناوهرۆكى بەرنامە سیاسییەكەى گۆشراوى گوتارى ھێزە شوینكەوتەكانى ئێرانە كە بەرگریكارى و پەتكردنەوہى پرۆژەى ئەمەریكا و تۆمەتباركردنى پكابەرەكانە بە پاشكۆبەتى دەرەوہ، تەنھا وەك میكانزمیش باوهرى بەدیموكراسى ھەبە و دزى بنەماى فیدرالیزمە بۆ عێراق و سیستى سەرۆكایەتیشى پێ پەسەندە.

لەدەرەوہى ئەم دوو ھێزە چەكدارە سەرەكییەش ئەحمەد ئەسەدى سەرۆكایەتى لیستىك دەكات لەكاتىكدا خۆى بەرپرسى بەكەمى كەتیبەكانى "جند الإمام"ە، كەسێكى تر بەناوى ئەبو عەلى دەپاچى سەرۆكایەتى لیستىك دەكات بەناوى "التحدي" كە لیستى لیواى "ابو الفضل العباس" ەو شەش پالیئوراوى ھەبە، ھەندى وردە لیستى تر ھەن لەم چوارچۆئەبەدا وەك "ولائىون الإسلامى" بەسەرۆكایەتى عەمار موسەوى بە دوو پالیئوراوہو، لە بەسەرەش یوسف سەناوى لەرێگەى "حزب ئار اللہ الإسلامى" بە سنى كاندید بەشدارە.

ھێزە سوننەكان

دەكرێت بگوترێت لە ھەلبژاردنى 10 ئۆكتۆبەرى داھاتوودا، كێپرکێ گەرم زیاتر لە شەقامى سوننەدايە. وەك سألانى رابردوو لەپاریژگانى ئەم پێكھاتەبە پەرتەوازەبى بەسەر دیمەنە سیاسییەكەدا زالە، بەلام سنى ھاوپەیمانىتى سەرەكى چاویان لەسەر چینیوہى دەنگەكانە كە ئەوانیش مەحكوم بە دورونزىكى لەگەل شیعەكان و ھێزە كوردییەكان و پەيوەندیان لەگەل ولاتانى دەورووبەرى عێراق بەتایبەت قەتەر و توركيا و ولاتانى دیکەى كەنداو. محەمەد حەلبوسى سەرۆكى پەرلەمان، سەرۆكایەتى ھاوپەیمانىتى "تقدم الوطنى" دەكات كە چەقەكەى پارێزگای ئەنبار و رۆژئاواى عێراقە و چاوى لەسەر پلەى سێیەمە لەدواى شیعەو كورد، پكابەرى بەھێزى ئەم بەرەبەش ھاوپەیمانى "عزم العراق" ى بزنسمان خەمیس خەنجەرە كە تێكەلەبەكە لە عەرەبە سوننەكانى سەلاحەدىن و دبالە و خۆى بە بەھێزترین و بەرفراوانترین ھاوپەیمانىتى سوننە دەزانیت لە عێراق. لەپەنا ئەم دوانەشدا بنەمالەى نوجیفى لە موسل ھاوپەیمانىتییەکیان ھەبە بەناوى "المشروع الوطنى للإنقاذ" كە جگە لەبنكەى جەماوهرى پێكھینەرەكانى لە نەینەوا، لەسەر کارنامە و كەسایەتى ئوسامە نوجیفى و نزیكایەتى توركيا پشت ئەستووهر. لەدەرەوہى ئەمانەش لیست و پالیئوراوى ناوچەبى ھەن و سەرچەم ھێزە سوننەكانیش گێرۆدەى نەبوونى گوتاریكى سیاسى یان داواكارییەكى رۆونى ئایندەبیین بەتایبەت كە جەمسەرگریبەكانى عێراق زیاتر لە دەورى ناوهندیى و نا ناوهندیى لە حوكمرانى و ئیدارى و ھێزە مەدەنییەكان و ھێزە ئاینییەكان و بەرەى ئێران و بەرەى ئەمەریكادا دەخولیتەوہ.